

מוסדות
**דרכי
תורה**

בנשיאות מרן הגאון
רבי **אשר וייס שליט"א**

שיעור מרן הרב שליט"א

קונטרס שבועי

אגדה

ולא שבט לוי בלבד

הלכה

שליחות בפדיון חבן

פרשת במדבר [בחז"ל פרשת בחקותי] **תשפ"ב**

שנה כ"ד – קובץ כ"ט [תת"ט]

יו"ל ע"י מכון "מנחת אשר"

כל הזכויות שמורות

עריכה והוצאה לאור ע"י

מכון "מנחת אשר"

להפצת תורתו של

מו"ר הגאון רבי אשר וייס שליט"א

רחוב אהרון אשכולי 109
ירושלים

המען למכתבים:

ת.ד. 23170

Email: info@minchasasher.com

פרשת במדבר

שליחות בפדיון הבן

"ויאמר ה' אל משה פקד כל בכר זכר לבני ישראל מבן חדש ומעלה ושא את מספר שמתם. ולקחת את הלויים לי אני ה' תחת כל בכר בבני ישראל ואת בהמת הלויים תחת כל בכור בבהמת בני ישראל. ויפקד משה כאשר צוה ה' אתו את כל בכור בבני ישראל. ויהי כל בכור זכר במספר שמת מבן חדש ומעלה לפקדיהם שנים ועשרים אלף שלשה ושבעים ומאתים. וידבר ה' אל משה לאמר. קח את הלויים תחת כל בכור בבני ישראל ואת בהמת הלויים תחת בהמתם והיו לי הלויים אני ה'. ואת פדויי השלשה והשבעים והמאתים העדפים על הלויים מבכור בני ישראל. ולקחת חמשת חמשת שקלים לגלגלת בשקל הקדש תקח עשרים גרה השקל. ונתתה הכסף לאהרן ולבניו פדויי העדפים בהם. ויקח משה את כסף הפדיון מאת העדפים על פדויי הלויים. מאת בכור בני ישראל לקח את הכסף חמשה ושישים ושלש מאות ואלף בשקל הקדש. ויתן משה את כסף הפדיון לאהרן ולבניו על פי ה' כאשר צוה ה' את משה" (ג' מ'-נ"א).

הנה מפרשה זו למדנו כמה הלכתא גבורתא בדיני פדיון הבן, ואפרש:

א. חמשה שקלים לזכרי כהונה.

כתב הרמב"ם (הל' ביכורים פ"א ה"י):

"החמש שבירושלים הן קדשים קלים ונאכלין לזכרים ולנקבות ובהן נאמר לך נתתם ולבניך ולבנותיך אתך לחק עולם, ואעפ"כ אין ניתנין אלא לזכרי כהונה שהרי לאנשי משמר הן, והבכור מקריבין חלבו ודמו ואין מקריבו אלא איש, וכן עורות קדשי הקדשים, ושדה אחוזה, והחרמים, וגזל הגר, אין זוכין בהן אלא אנשי משמר כמו שיתבאר, וכן פדיון הבן לזכרי כהונה שכן נאמר בו ונתת הכסף לאהרן ולבניו, ופטר חמור לזכרי כהונה שדין הבכורות כולן שוה לזכרים ולא לנקבות".

שליחות בפדיון הבן

הרי דאף שמצות פדיון הבן נשנתה בתורה פעמיים ושלוש (שמות י"ג ג, י"ג, שם ל"ד כ', במדבר י"ח ט"ו) לא ידענו שכסף הפדיון לזכרי כהונה אלא מפרשה זו.

ב. נשאלה שאלה לפני הגאון ר' מנחם מנדל קרוכמיל בשו"ת צמח צדק (סימן קכ"ח) בתינוק שלא נימול מחמת חולי, האם פודין אותו או שמא יש להמתין עד שיהיה מהול, וכתב שאין המילה מעכבת בפדיון, והביא ראיה מפרשה דידן שהבכורים נפדו טרם נימולו, שהרי רק שבט לוי נימולו במדבר, עי"ש.

ג. הנה מבואר בבכורות (נ"א ע"ב) דאפשר ליתן את חמשת השקלים אף לעשרה כהנים, ואינו צריך ליתן אותם לכהן אחד. ובמשך חכמה (במדבר ג' נ"א) כתב ללמוד כן מפרשה דידן, שהרי איתא במדרש (במדבר רבה ד' י"א) דמשה רבינו נתן את דמי הפדיון לאהרן ולבניו, מחצה לאהרן ומחצה לבניו, הרי לן דאף כהן לטא קיבל חמשה שקלים, וע"כ דמהני אף בכהאי גוונא.

ד. הנה נחלקו הפוסקים אם יש שליחות בפדיון הבן (ומבואר לקמן אות ב'), ובשו"ת מהר"י אסאד (יו"ד סימן רס"ה) הביא ראיה דמהני שליחות בפדיון הבן מפרשה דידן, דמשה רבינו הוא זה שפדה את מאתיים שבעים ושלש הבכורים העודפים על הלויים בחמשת שקלים שנתן לאהרן ולבניו.

ה. והוסיף מהרי"א לחקור אם לוי נעשה שליח לפדיון, דהלא אין אדם נעשה שליח במידי דליתא בנפשיה כמבואר בגיטין (כ"ג ע"ב) וקידושין (מ"א ע"ב) דעבד אינו נעשה שליח לגט, ובשלמור כהנים וישראלים שייכי במצות בפדיון הבן ישראל חייבים לפדות את בכוריהם וכהן המקבל חמשת הקקלים, אבל לויים אינם בכלל המצוה.

וכתב דאף הלויים בכלל מצוה זו, שהן הם פדו את הבכורים בפרשתנו, ועוד דהרי משה לוי היה ושליח היה לפדותם, עי"ש.

אמנם יש להעיר שהלויים בפרשתנו לא קיימו את מצות הפדיון, ולא הם שפדו אלא שהם נכנסו תחת הבכורים, וכנגד חמשת השקלים נכנסו הלויים בכסף הפדיון, ויש לעיין.

ומ"מ חידוש הם הדברים שלמדנו כמה הלכתא גבורתא בדיני פדיון הבן מפרשה

זו.

שליחות בפדיון הבן

ב

שליחות בפדיון הבן

כתב הרמ"א (סימן ש"ה סעיף י'):

"ואין האב יכול לפדות על ידי שליח. וגם אין ב"ד פודין אותו בלא האב (ריב"ש סי' קל"א)".

ובדרכי משה הביא הרמ"א הלכה זו משו"ת הריב"ש (סימן קל"א) וכבר העיר גדולי גדולי הדורות שאין הדברים כתובים אלא בדברי השואל, אך הריב"ש התעלם מדברי השואל בזה, ולא התייחס כלל לשאלה זו.

ובגוף הדין כבר חלקו גדולי הפוסקים על דברי הרמ"א, עיין בב"ח, ט"ז וש"ך (שם ס"ק י"א), בהגר"א (ס"ק י"ז) ופתחי תשובה (ס"ק ט"ז).

והגר"א דחה את דברי הרמ"א מתרי ותלת טעמי:

א. הלא בכל מקום שליחו של אדם כמותו, ומאי שנא מצוה זו.

ב. באמת אין כאן אלא נתינת מתנות כהונה, דחמשת השקלים דפדיון הבן בכלל כ"ד מתנות כהונה המה כמבואר בדברי הרמב"ם (הל' בכורים פ"א), ולא צריך בזה דין שליחות כלל.

ג. ועוד דהרי זה כפריעת חוב, והפורע חובו של חברו אף שלא מדעתו נפקע החוב, וא"כ יכול אדם לפדות בן חברו אף שלא מדעתו, וכדברי הגר"א כתב המחנה אפרים (זכיה סימן ז') וק"ו דלא צריך בזה דין שליחות כלל.

ובדברי הגאון יש שתי דרכים בהבנת מצות פדיון הבן, דין פדיון הבן כדין שאם מתנות כהונה ואין צריך בו אלא נתינה לכהן. דין פדיון הבן כדין פריעת חוב, דבאמת יש שיעבוד נכסים בפדיון הבן כמבואר בקידושין (כ"ט ע"ב), הרי דהוי כחוב שלא כמתנה בעלמא. אך באמת אפשר דהוי כשאר מתנות כהונה, אלא דבניגוד לשאר מתנות כהונה דהוי על חפצא מסויימת, דהיינו בשר הקרבנות, תרו"מ, ראשית הגז, זרוע לחיים וקיבה, בפדיון הבן מדובר בכסף או שוה כסף, ולפיכך יש בו שיעבוד נכסים.

שליחות בפדיון הבן

אך כבר הארכת במקום אחר (מנחת אשר ב"ק סימן ל"ט ומנח"א במדבר סימן מ"ד) לבאר דבאמת מסתבר טפי דיש במצוה זו גדר פדיון, וכפשטות לשון התורה "ופדיו מבן חדש תפדה" (במדבר י"ח ט"ז).

וכבר הבאתי את לשון הרמב"ם בספר המצוות (מ"ע פ'):

"והמצוה השמונים היא שצונו לפדות בכור אדם ושנתן הדמים ההם לכהן. והוא אמרו יתעלה (משפטי" כב) בכור בניך תתן לי. ובאר לנו הנתנה הזאת איך תהיה והוא שנפדהו מן הכהן וכאילו הוא כבר זכה בו ונקנהו ממנו בחמש סלעים. והוא אמרו (ס"פ קרח) אך פדה תפדה את בכור האדם. ומצוה זו היא מצות פדיון הבן. ואין הנשים חייבות בה ואמנם היא ממצות הבן על האב כמו שהתבאר בקדושין (כט א). וכבר התבאר דיני מצוה זו כלם בבכורות".

וכדברי הרמב"ם כתב הריב"ש (שם) להסביר את המנהג שהכהן מברך וכתב הטור (סימן ש"ה) בשם אביו הרא"ש (קידושין פ"א סימן מ"א) שבאשכנז וצרפת לא נהגו לברך כי "למה יברך הכהן ואינו עושה שום מצוה אלא מקבל מתנות כהונה".

והריב"ש כתב:

"ואשר שאלת למה תקנו ברכה לכהן בפדיון יותר מבשאר מתנות כהונה כשזוכה בהן, י"ל דבשאר מתנות כהונה אינו עושה הכהן כלום רק שזוכה במתנות משלחן גבוה אבל בפדיון אף על פי שאין עושה מצוה כמו שנראה מההיא דרבי שמלאי מ"מ זכה בבן ונתנו לאב בפדיונו".

וברור שאין כוונתו שהכהן זוכה בבן כזכייית ממון, אלא דמ"מ יש כאן גדר פדיון וכאילו זכה בבן ונתנו לאב בפדיונו.

ובשו"ת הרשב"א (ח"א סי' י"ח) כתב דאין ברכה על נתינת מתנות כהונה לכהן, ומה דמברכין על הפרשת תרו"מ ועל פדיון הבן היינו על ההפרשה והפדיון ולא על נתינת המתנות, וגם מדבריו למדנו דמלבד ענין המתנה שיש בפדה"ב יש בו גם גדר פדיון, וכעין תרומות ומעשרות דמלבד מצות נתינתן יש בהם מצות הפרשה, אלא שהפרשת התרו"מ קודמת לנתינתן, והפדיון והנתינה לכהן בחדא מחתא הן, ומ"מ יש גדר פדיון במצות פדה"ב ומברכין עליו.

שליחות בפדיון הבן

וסגנון מחודש מאוד כתב הרדב"ז (ח"א סימן תצ"ו): "ויצא לנו מכאן שאם רצה הישראל לתת את בנו לכהן יצא ידי נתינה, אלא משום דלא שייך כלל, דאי להשתמש בו כעבד אי אפשר דאין ישראל נמכר לעבד בכה"ג, ואי לבן לאו זרעיה הוא, וכיון דלא שייך ביה קנין כפטר חמור לא יצא ידי נתינה וצריך פדייה" והדברים מופלאים.

ועיין בספורנו (סו"פ בא, ובפרשת במדבר ג' י"ג, ושוב שם ח' י"ז) דפדיון הבן הוא להתיירו במלאכת חול ככל פדיון הקדש, אולם דברין אין להם יסוד ושורש בהלכה. והנצי"ב בהעמק שאלה (שאלתא קע"א) כתב מדעתא דנפשיה דלשון פדיון בפדיון הבן משמעו שהבכור עד שלא נפדה אסור להנות ממנו, ואם אביו יהנה ממנו יסתכן הבכור, והפדיון הוא לטובתו ולתועלתו, עיי"ש, ואף שהדברים על פניהם דומים לדברי הספורנו, אין הם דומים לחלוטין, דהספורנו כתב דהבכור לפני פדיונו מיוחד לגבוה ואסור בעבודת הדיוט, והנצי"ב כתב שאסור בהנאה, ויל"ע אם לדבר אחד התכוונו. ועוד תימה בעיני, מה ראיה יש שהבכור בסכנה אם יהנו ממנו. אך כל דבריהם דברי חידוש ואין להם כל שורש וענף בדברי חז"ל והראשונים, ובאמת מבואר להדיא בגמ' סוף פ"ק דבכורות דבכור אינו אסור בהנאה לפני שנפדה, עיי"ש.

עכ"פ אין בפדיון זה כל נפ"מ להלכה, וכבר ביארתי שם שאין פה"ב כפדיון הקדש שיש בו גדר קנין, ואין גדרו כפדיון מעשר שני שיש בו העתקת קדושה מפירות למעות, אבל בפה"ב גדר הפדיון ענינו ותוצאותיו נעלם ונסתר, וסוד' ה' ליראיו.

ועיין עוד שם מה שהארכתי בזה, ואכמ"ל.

אך עדיין צריך פשר דבר למה לא יהי שליחות בפדיון הבן כשם דמהני בכל קנין וחלות.

ג

והנה מצינו כמה דרכים בדברי האחרונים.

א. כתב הלבוש (יו"ד סימן ש"ה ס"י):

"האב עצמו צריך לפדות, שהרי הוא מצוה דרמיא רחמנא עליה כמו תפילין וציצית שצריך לעשות בגופו ולא על ידי שליח, ואפילו בי"ד אין יכולין לפדותן בלא האב, אלא אם לא פדאו האב צריך הוא בעצמו לפדות את עצמו כדילפינן מפדה תפדה".

שליחות בפדיון הבן

ואין לדבריו פשר, דמה ענין פדיון הבן לתפילין וציצית, וכבר הארכתי במק"א (עיי' מנחת אשר קידושין סימן מ"ז ומנח"א שמות סימן כ"ד ובמדבר סימן נ"ג) לבאר כללו של דבר, דבכל המצוות שבמהותן וענינן הם תמצית עבודת האל לא מהני שליחות, דכשם שאין אדם עושה שליח להאמין בהקב"ה, לאהבו ולירא את שמו הגדול, כך אין אדם עושה שליח לעובדו בלבב שלם.

ומשו"כ לא מהני שליחות בכל המצוות של סדר היום, שבת ומועד, דכל אלה תכלית עבודת ה', משא"כ בפדיון הבן שכל עיקרו וענינו בתוצאה שחמשת השקלים ינתנו לכהן, ובנו יהיה פדוי, ומהיכי תיתי לא יועיל בזה שליחות.

ב. בשו"ת חתם סופר (יו"ד סימן רצ"ג) כתב בדרך דרש דכיון שפדיון הבן זכר למכת בכורות, ובמכת בכורות דרשו בסדר ההגדה "ועברתי בארץ מצרים, אני ולא מלאך, והכיתי כל בכור בארץ מצרים אני ולא השליח", וכשם שהקב"ה הכה כל בכור בארץ מצרים בעצמו ולא ע"י מלאך ושליח, כך נצטוונו לפדות כל בכור לא ע"י מלאך ושליח, עי"ש.

ג. ועוד חידש החתם סופר (שם סימן רצ"ז) דודאי מהני שליחות בפדיון הבן, אך אין השליח יכול לפדות אלא בממון של אבי הבן, אבל אם השליח פודה בממונו הוא לא מהני.

וברור שהחתם סופר פירש את הדברים בדרך זו משום שלא מצא כל הסבר המתיישב על הדעת בשיטה זו, אך עדיין צ"ב וכי למה לא יהני מדין עבד כנעני, כמו הילך מנה ותתקדשי לפלוני (קידושין ז' ע"ב), ולמה לא יהני בשליח שנותן מממונו לכהן כדי שיתן את הבן לאביו.

והגרעק"א (הערות לשו"ע ביו"ד שם) כתב דבאמת יכול להעביר את הכסף לכהן ע"י שליח, אלא שאינו יכול לפדותו ע"י שליח, ולא נתברר אצלי מה מעשה יש בפדיון הבן מלבד נתינת הכסף לכהן על מנת לפדותו, וכי צריך בזה ביטוי שפתיים, שיוציא בשפתיו או ישמיע לקולו, וצ"ע.

ולאחר כל המעשים והדיבורים עדיין לא נמצא בדברי אחד מכל האחרונים הנ"ל סברא ברורה ופשוטה בשיטת הרמ"א דאין שליחות בפדיון הבן.

שליחות בפדיון הבן

ואפשר לפי ביאור גאוני בתראי הגר"ח, הגרש"ק ועוד בטעם דלא מהני שליחות בחליצה.

דהנה מבואר בגמ' (יבמות ק"ו ע"א וכתובות ע"ד ע"א) דאין תנאי בחליצה, דכל מילתא דליתא בשליחות ליתא בתנאי. אך לא פירשו טעמא דמילתא דחליצה ליתא בשליחות, והאריכו בזה האחרונים בדרכים שונות.

וביאר הגר"ח (הל' יבום פ"ד הט"ז) והשערי יושר (ש"ז פ"ח) וכ"כ בקובץ הערות (סי' ע"ו) דתרי גוני יש בעשיית מעשה שיש בו חלות דינים.

יש שהאדם מחדש חלות דינים בכחו וסמכותו והוא בעל המעשה, כקידושין וגירושין, שזה כחו וסמכותו של אדם כבעלים לקדש לו אשה ולגרשה. וכך גם בקניני הממון ע"י הקונה והמקנה, וזה כחו של אדם בתחום בעלותו. וכך גם בהפרשת תרומות ומעשרות, שבעל הפירות זכאי להפריש תרומות ומעשרות ולעשות בשלו כחפצו.

אך יש חלות שבה אין האדם בעל המעשה, ואינו אלא עושה מצוה ובכח התורה נפעלים תוצאות וחלות הדינים, וכך היא תורת החליצה, דאין האדם בכחו מפקיע זיקת יבמין ע"י חליצה כמו שהוא מפקיע אישות ע"י גט, ואינו אלא מקיים מצות חליצה, וגזירת התורה שע"י קיום מצוה זו זיקת יבמין נפקעת.

ושורש הדבר במה שראוי להתבונן ולהבין, דבכל הקניינים שבתורה, וכן בכל מעשה הפועל חלות ושינוי במעמדו של אדם או חפצא כגון קידושין וגירושין, הפרשת תרומות ומעשרות וכדו', יש הגיון פנימי וקשר הגיוני בין המעשה לתוצאותיו, כאשה הנקנית בכסף שטר וביאה, וכל כל קניני הקרקע והמטלטלין בכולם יש הגיון יסודי, כמו שביארתי במנחת אשר ויקרא (סימן ע"ה) ומנח"א לב"ב (סימן מ"ב), עי"ש.

אך לא כן בחליצה, אין כל הגיון פנימי ויסודי ואין כל קשר הגיוני בין חליצת נעל ורקיקה ובין חלות והפקעת זיקת יבמין, ועצם המעשה בטבעו ואופיו דומה טפי לקיום המצוות שיש בהם גזירת הכתוב, חקים שאין אתה רשאי להרהר אחריהם.

זאת ועוד, בכל חלות שעושה האדם תיקנו חז"ל אמירה מסויימת שבה האדם מגלה דעתו וכונתו לעשות חלות, המקדש את האשה צריך לומר "הרי את מקודשת לי", והמגרשה כותב "הרי את מותרת לכל אדם", המקנה אומר לקונה לך חזק וקני, ובשטר מכירה כותב "שדי מכורה לך", אבל בחליצה לא מצינו כל אמירה, החולץ אומר

שליחות בפדיון הבן

"לא חפצתי לקחתה", היבמה אומרת "מאן יבמי" והנוכחים אומרים "בית חלוץ הנעל", ויש לתמוה למה אין החולץ אומר "הרי את מותרת לכל אדם" כמו המגרש.

וע"כ שאין החולץ מתירה כלל כמו המגרש את אשתו בכחו, דאין החולץ אלא מקיים מצות חליצה בלבד, ובקיום המצוה היבמה ניתרת.

ואפשר לפי המבואר לעיל, שגדר פדיון הבן דומה לגדר מצות חליצה, שאין האדם אלא מקיים מצוה בנתינת מתנות כהונה לכהן, וחלות הפדיון הנעלמת ונסתרת חלה בכח התורה, וכשם שאין שליחות בחליצה כך אין שליחות בפדיון הבן, דכיון שאין חלות זו נפעלת בכח האדם וסמכותו, ולא ידענו כלל מוצא ומבוא בפדיון זה, אין ביד האדם להאציל כח זה לשליח.

ויש לעיין ולפלפל בזה הרבה ולא נתפנית.

ולא שבט לוי בלבד

ולא שבט לוי בלבד

"ולא שבט לוי בלבד אלא כל איש ואיש מכל באי העולם אשר נדבה רוחו אותו והבינו מדעו להבדל לעמוד לפני ה' לשרתו ולעובדו לדעה את ה' והלך ישר כמו שעשהו האלקים ופרק מעל צוארו עול החשבונות הרבים אשר בקשו בני האדם הרי זה נתקדש קדש קדשים ויהיה ה' חלקו ונחלתו לעולם ולעולמי עולמים ויזכה לו בעוה"ז דבר המספיק לו כמו שזכה לכהנים ללויים הרי דוד ע"ה אומר ה' מנת חלקי וכוסי אתה תומיך גורלי" (רמב"ם סוף הלכות שמיטה ויובל).

הנה כתב הרמב"ם, דכל הבא להצטרף לשבט לוי צריך למלא שלשה תנאים, א' "לעמוד לפני ה' לעבדו ולשרתו" דהיינו עבודה, ב' לדעה את ה', היינו תורה, ג' "הולך ישר כפי שעשהו האלקים" דהיינו מדת הישרות (עיין מנחת אשר ויקרא מאמר "אלקים עשה את האדם ישר" עמוד תק"ו). ובמקום אחר ביארתי דשלשת אלה מכוונים כנגד עבודות הכהנים במזבח, מנורה, ושלחן, ואכמ"ל.

אמנם שבט לוי כולל גם את הלויים ולא רק את הכהנים בלבד, וגם בעבודת הלויים יש להתבונן כדי ללמוד ממנה דרך חיים ותוכחת מוסר.

והנה ביארתי באריכות, (מנחת אשר במדבר סימן ד') דעיקר עבודת הלויים בשירה על הקרבן, ובשמירת השערים פתיחתן ונעילתן. ונראה דשני יסודות בעבודת ה' יש ללמוד מעבודת הלויים שבמקדש, הכבוד והשמחה.

פוק חזי מה שכתב בספר החינוך בביאור מצוה זו (שצ"ד):

"משרשי המצוה, לפי שכבוד המלך והמקום הוא להיות שם אנשים ידועים משבט ידוע קבועים לשירות ולא יכנס זר ביניהם לעבודה כעין מלכותא דארעא ימנו להם אנשים ידועים ונכבדים להיות כל מלאכת ההיכל נעשית על ידם כי אין ראוי למלך שישנה בכל יום משרתים לפניו ויהיו הכל

ולא שבט לוי בלבד

משתמשים בכתר שירות המלך".

הרי דעבודת הלויים כבוד הבית וכבוד העבודה היא, ויש ללמוד מעבודתם גם כבוד בית הכנסת מקדש מעט, וכבוד התורה, וכבוד המצוה, הרי מצינו איסור ביזוי מצוה מחד והמצוה להדר את המצוות מאידך.

והשיר על הקרבן רומז גם לשמחה דהלא אין אומרים שירה אלא מתוך שמחה של מצוה (ערכין י"א א ע"א רש"י), וכבר כתב הרמב"ם "השמחה שישמח אדם בעשיית המצוה ובאהבת הא-ל שצוה בהן עבודה גדולה היא וכל המונע עצמו משמחה זו ראוי להפרע ממנו שנאמר תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה ובטוב לבב וכל המגיס דעתו וחולק כבוד לעצמו ומתכבד בעיניו במקומות אלו חוטא ושוטה ועל זה הזהיר שלמה המלך ואמר אל תתהדר לפני מלך וכל המשפיל עצמו ומקל גופו במקומות אלו הוא הגדול והמכובד העובד מאהבה וכן דוד מלך ישראל אמר ונקלותי עוד מזאת והייתי שפל בעיני ואין הגדולה והכבוד אלא לשמוח לפני ה' שנאמר והמלך דוד מפזז ומכרכר לפני ה' וגו'" (הלכות לולב פ"ח הט"ו).

ויש לעיין במה דמשמע מדברי הרמב"ם ומעצם לשון הכתוב דכל התוכחה הנוראה וחורבן הבית משום שלא עבדו את ה' בשמחה ובטוב לבב ולא שמחו בשמחת המצוה (עיין רמב"ן בחוקתי (ויקרא כ"ו ט"ז) דשתי פרשיות התוכחה, שבתורת כהנים ושבמשנה תורה רמז הם לחורבן בית ראשון ובית שני), ולכאורה תמוה וכי משום כך חרב הבית וגלו ישראל מעל אדמתם והלא אמרו (יומא ט') דמשום ג' עבירות חמורות חרב הבית, ועוד אמרו (נדרימ פ"א) שלא ברכו בתורה תחלה, אך לא מצינו שהבית חרב בעון ביטול השמחה, וכי השמחה מצות עשה היא או מצות ל"ת שנענש על ביטולה.

ונראה עפ"י מה שאמרתי מאז בביאור נוסח הברכה "והערב נא את דברי תורתך בפנינו, ונהיה אנחנו וצאצאינו... כולנו יודעי שמך ולומדי תורתך לשמה", ולכאורה שתי בקשות ושני ענינים שונים יש כאן בברכה אחת, אך נראה דלא שני ענינים הם אלא ענין אחד, דרק אם ד"ת יהיו

ולא שבט לוי בלבד

בעינינו עריבים ומתוקים נוכל לזכות שגם צאצאינו ילכו בדרכנו, רק אז נזכה להנחיל לזרעינו אהבת תורה ויהיו אף הם לומדי תורתך לשמה.

ובדרכנו נראה דלא על ביטול השמחה חרב הבית, אלא דמשום ביטול השמחה, שמחת התורה ושמחת המצוה, קמו בתוכנו כל מרעין בישין, שרש פורה ראש ולענה, עובדי עבו"ז, שופכי דמים, ומגלי עריות, ומשום "אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה ובטוב לבב" לא היתה התורה חשובה בעיניהם ולא ברכו בה תחלה.

ודבר זה בדוק ומנוסה, כאשר יש בבית יהודי אורה של שמחה, שמחת התורה ושמחת המצוה, יזכו שגם בניהם ילכו בדרכם וימשיכו את מורשת אבותם, אבל כשאין בבית שמחה של תורה ומצוה, קרוב הדבר חלילה שבניהם יחפשו להם שמחה ואושר בשדות זרים ויחפרו להם בורות נשברים.

וכך אמרתי בדרך דרש בביאור לשון הכתוב "ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת לדורותם ברית עולם", ולכאורה הו"ל לכתוב "ושמרו בני" את השבת לדורותם לעשות את השבת ברית עולם, אלא ש"השמר" ל"ת הוא, ו"לעשות" מצות עשה היא, וכבר כתב הרמב"ן (פרשת יתרו) דכל ל"ת מקורן במדת היראה ומצוות העשה ענינם ושורשם במדת האהבה, רק ע"י לעשות את השבת באהבה ובשמחה נזכה לראות לדורותם ברית עולם.

בעבודת הלוויים, לעבדו ולשרתו, בכבוד התורה ובשמחתה, רק כאשר ד"ת יהיו ערבים לנו נזכה ש"נהיה אנחנו וצאצאינו וצאצאי עמך בית ישראל כולנו יודעי שמך ולומדי תורתך לשמה".

נר זיכרון

לעילוי נשמת

הרה"ח משה בן
מוה"ר יוסף דוד ז"ל
נלב"ע כ"ז סיון תשמ"ז

מרת מלכה מחלה בת
הר"ר מרדכי זיסקינד ז"ל
נלב"ע ג' אייר תשס"ו

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י בנו ידידנו עוז
הר"ר דוד הגר הי"ו
לום אנג'לס

